

Innovációs vízió

Az innovációs potenciál a versenyben való maradás képességének kulcsa – vélik az innovációkutatók és gazdasági szakemberek –, a túlélésnek az újító fejlődés általi megvalósulása. Schumpeter szerint új kombinációk gyakorlati megvalósításaként határozható meg az innováció, a gazdasági és a társadalmi eszközök és tudásbázis újfajta egyesítését jelenti (Schumpeter 1911, id. Kovács 2004). Az innováció döntő tényező a gazdasági növekedés szempontjából (Schumpeter 1935); természete szerint egy komplex társadalmi folyamat (Hronszky 2002), mely főként új dolgok bevezetését vagy régi dolgok új módon való létrehozását, meglévő erőforrások kombinációját, illetve az új kombinációk megvalósítását jelentő interaktív folyamat, melynek eredményeként egy új tudás jön létre. Ennek nem szükségszerűen kell új tudományos felfedezésen alapulnia, de a kutatás és a fejlesztés nagy mértékben determinálja.

Korunk társadalmában a rendszeres innovációt a társadalmi folyamatok alapjának tekinthetjük, a feltalálás és az innováció a mindenkori releváns tényezők változó együttese által határozható meg (Hronszky, 2002). Hogy napjainkban mennyire aktuális téma Székelyfölddel kapcsolatosan az innováció, számunkra is kérdésként fogalmazódott meg. A 2004-ben végzett, egész Erdélyre kiterjedő háztartás-kutatásunk egyik igen jelentős megállapítása az volt, hogy az erdélyi magyarságra türelem és stabilitás jellemző (Biró, 2007). Türelem és stabilitás – két olyan tulajdonság, amely az innovációhoz kapcsolva nem kimondottan a legoptimálisabb kiindulópontot jelenti. Jelen rövid tanulmány a székelyföldi elitek körében végzett Foresight kutatás adatsorai alapján székelyföldi léptékű innovációs tudás és diskurzushoz néhány fontosabb eleméhez kíván adalékul szolgálni. A kutatás¹ során nyert adatsorok alapján bemutatásra kerül többek

¹ A Foresight Program keretében 2006-ban került sor egy Delphi-adatfelvétel elvégzésére a székelyföldi elitek körében. A kutatást a Hargita Megyei Önkormányzat kérése alapján a KAM – Regionális és Antropológiai Kutatások Központja bonyolította le (Biró 2007). A foglalkozási köröket tekintve négy nagyobb kategóriát alakítottunk ki: adminisztratív elit, gazdasági elit, humán elit, technokrata elit. Tekintettel arra, hogy vezetői, döntéshozói vagy fontos véleményformálói pozícióban lévő személyeket kérdeztünk, az életkori besorolás csoportjai a következők voltak: 40 év alattiak, 40 és 50 év közöttiek, 50 év felettek.

között az, hogy a székelyföldi elitek körében milyen innovációs elképzelések, meggyőződések léteznek, milyen kapcsolatot tételeznek fel a civil szektor és innováció között, illetve az elitek nézőpontjából melyek lehetnek az innovációt befolyásoló (serkentő vagy akadályozó) tényezők.

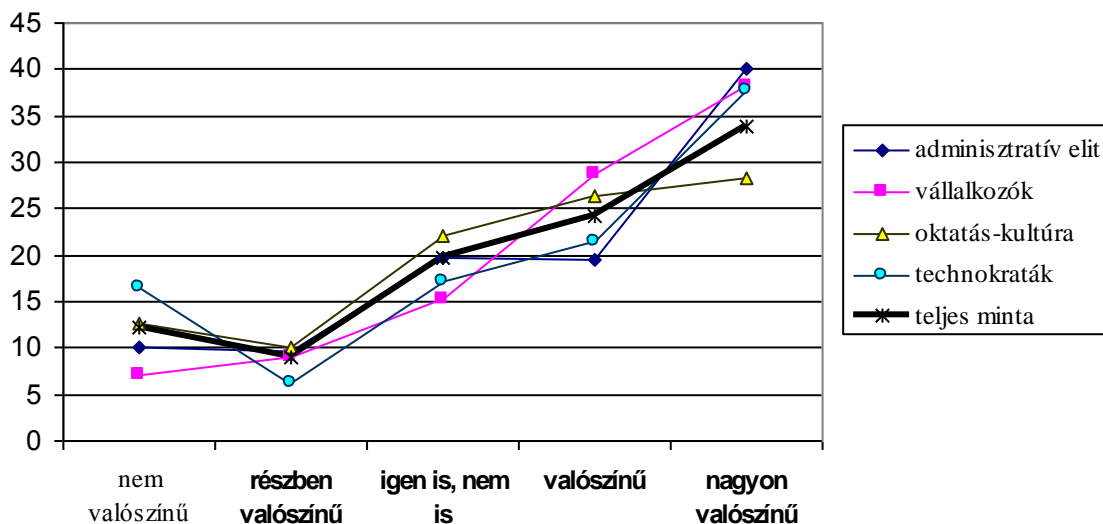
1. Innovációs elképzelések

A tanulmány első részében három, az innovációval kapcsolatos kérdésre adott válaszcsoportot tekintünk át. Bemutatjuk, hogy mit gondolnak a székelyföldi elitek (1) a közintézmények működéséről és a fiataloknak a közintézményekbe történő tömeges belépéséről, (2) a térségi egyetemi képzés térségi innovatív szerepéről, illetve (3) a gazdasági szektorban várható innovációról.

1.1. Fiatalos lendület

Kérdésünk így hangzott: *Mennyire tartja valószínűnek, hogy a közintézmények és szolgáltató intézmények működése a fiatalok tömeges belépésével minőségileg megváltozik?* Átlagban tíz megkérdezettből hat valószínűnek vagy nagyon valószínűnek tartja azt, hogy az intézmények működésének minőségi változása a fiatalok nagyszámú megjelenésétől függ. Azt tapasztaljuk, hogy nagy reményeket táplálnak a térségi elitek a fiatal korosztály közintézményekbe hozott lendülete, innovatív képessége iránt.

1. ábra: Az intézmények működése a fiatalok tömeges belépésével minőségileg megváltozik

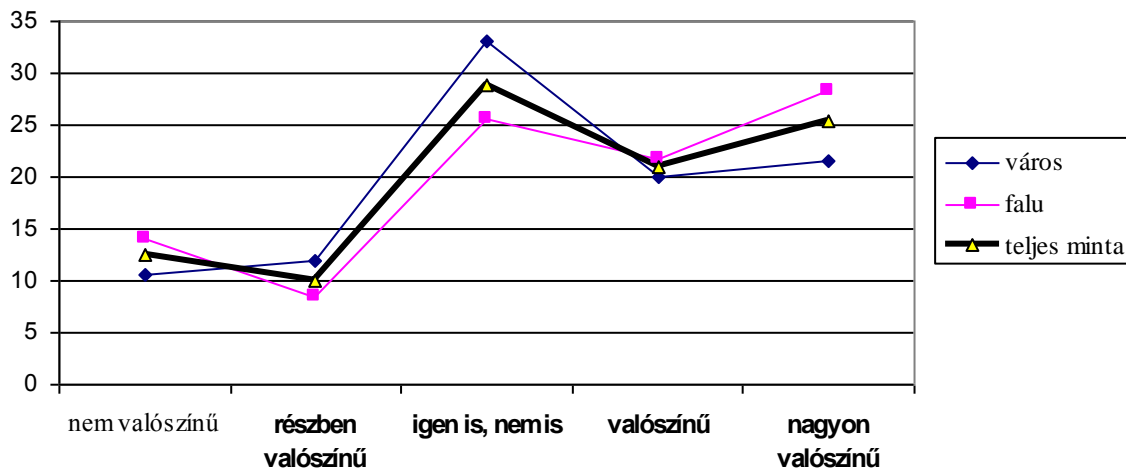
A vállalkozók körében a legmagasabb a jelenséget valószínűsítők aránya (29% szerint valószínű, 38% szerint nagyon valószínű), az adminisztratív elit vezet a nagyon valószínű kategóriában: 40% (19,5% valószínű). Ugyanez az „inkább valószínű” tendencia jelentkezik település szerinti és életkori bontásban is: mindenik esetben minden kategóriában erre a kérdésre a valószínű, nagyon valószínű a leggyakoribb válasz. Ugyanakkor kijelenthetjük azt is, hogy a székelyföldi elitek életkortól, működési területtől, alkalmazási szférától valamint lakóhelytől függetlenül inkább pozitív hatást várnak attól, ha a fiatalok a térségi intézményekbe majd tömegesen belépnek.

1.2. Tudás

A térségi egyetemi képzés K+F innovációs központok kialakulásához vezet? Inkább igen, mondhatjuk az elitek véleménye alapján. Nagyobb azok aránya, akik valószínűnek vagy nagyon valószínűnek találják, mint azok aránya, akik szerint ez egyáltalán vagy csak részben fog bekövetkezni Székelyföldön. Noha ezen kérdés kapcsán (is) kevés eltérés van a különböző életkorú és más-más szférákban tevékenykedő elitek meglátása között, a falu-város választóvonal mentén mégis úgy tűnik, mintha említésre méltóbb különbségek lennének. A falun élő elitek tagjai valamivel nagyobb arányban valószínűsítik azt, hogy a

térségi egyetemi képzés kutatási és fejlesztési innovációs központok kialakulásához (is) vezet. Magas azok aránya, akik nem tudnak állást foglalni ebben a kérdésben. Bár majdnem minden székelyföldi városban működik valamilyen formában felsőfokú oktatási intézmény, a kapott adatok arra utalnak, hogy a térségi elitek egy nagyon jelentős része még nem tudja érdemben értelmezni az egyetemek innovációs szerepét.

2. ábra: A térségi egyetemi képzés K+F innovációs központok kialakulásához vezet

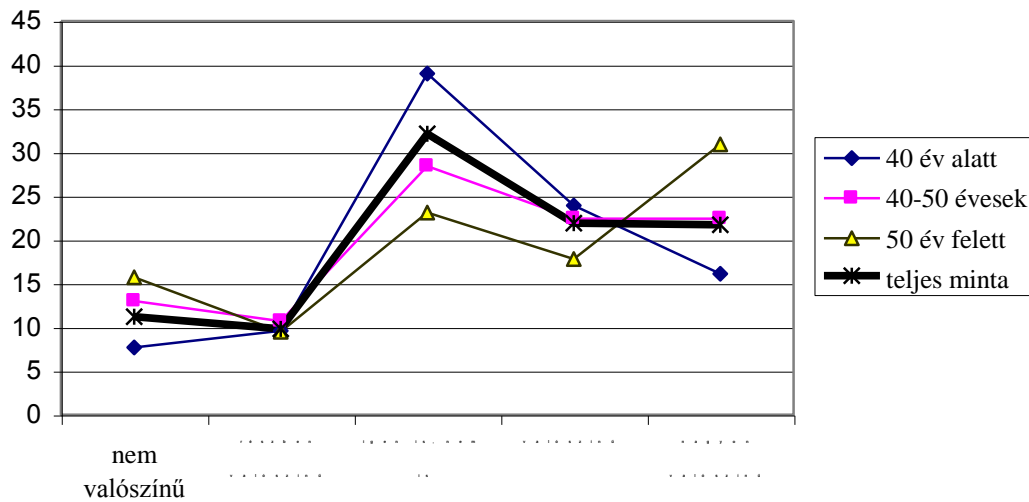

A térségi egyetemi képzés és az innovációs központok kialakulásának valószínűsítése az életkorral fordítottan arányosnak mutatkozik: az idősebbek mondják főként nagyon valószínűnek, a fiatalabbak kevésbé. Ugyanakkor életkortól, foglalkozási ágazattól és lakhelytől függetlenül az elitek több mint fele részben pozitív (átlagosan 23%) vagy teljesen pozitív (átlagosan 34%) hatásúnak ítéli meg ezt a jelenséget.

1.3. Gazdasági potenciál

A harmadik kérdés, amelyet ebben az első alfejezetben szemügyre veszünk, az a gazdasági szektor K+F tevékenységére vonatkozott: *Mennyire tartja valószínűnek, hogy a gazdasági szektorban is meg fognak jelenni számottevő K+F tevékenységek?*

3. ábra: A gazdasági szektorban is meg fognak jelenni számottevő K+F tevékenységek

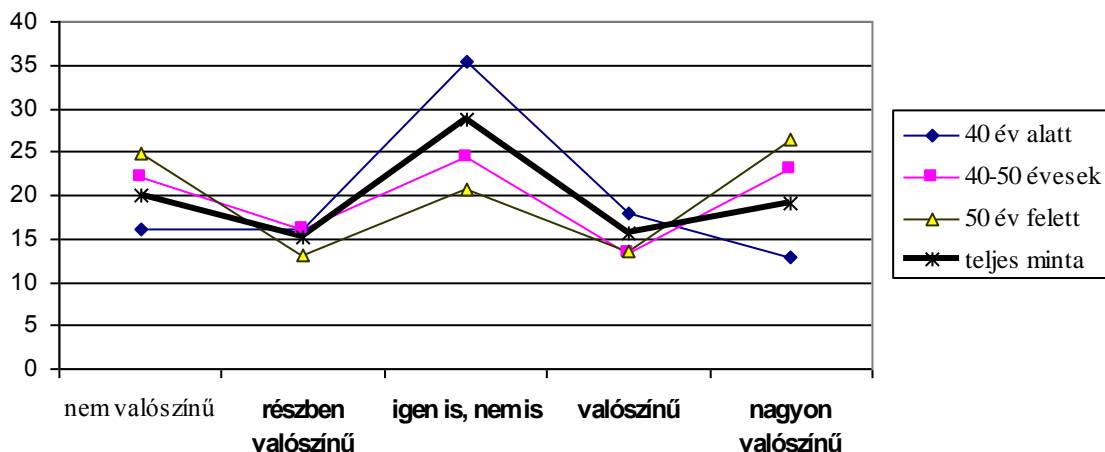

Ebben az esetben magasabb azok aránya, akik nem tudnak vagy nem kívánnak megfogalmazni határozott véleményt a jelenség bekövetkezését illetően. Az életkori csoportok közti eltérések ebben az esetben markánsak. Kortól, foglalkozási ágazattól és településtípustól függetlenül inkább pozitív hatást társítanak ebben az esetben is a szóbanforgó jelenség bekövetkezéséhez.

2. Civil szektorhoz fűzött remények

Közismert, hogy a civil szektor szerepe és a lakosság általi percepciója, szerepének és lehetőségeinek megítélése jelentősen eltér más, főleg nyugat-európai országokban tapasztaltaktól. Ennek ellenére – vagy éppen ezért – kutatásunkban szerepet kapott néhány kérdés, mely a civil szektorral kapcsolatosan az elitek véleményét, jövőképét hivatott feltérképezni. A kérdésre adott válaszok alapján azt kell megállapítanunk, hogy az elitek véleménye ennek a jelenségnek a bekövetkezését illetően megoszlik, körülbelül ugyanannyian tartják ezt valószínűnek, mint ahányan nem valószínűnek. Hasonló jellegű megoszlást tapasztaltunk abban a vonatkozásban is, hogy mennyire lehet majd negatív vagy pozitív hatása a civil szektor innovatív szerepvállalásának.

4. ábra: Csak a civil szektor részéről lehet igazán innovatív magatartásra számítani a közeljövőben

3. Az innováció térségi gátjairól

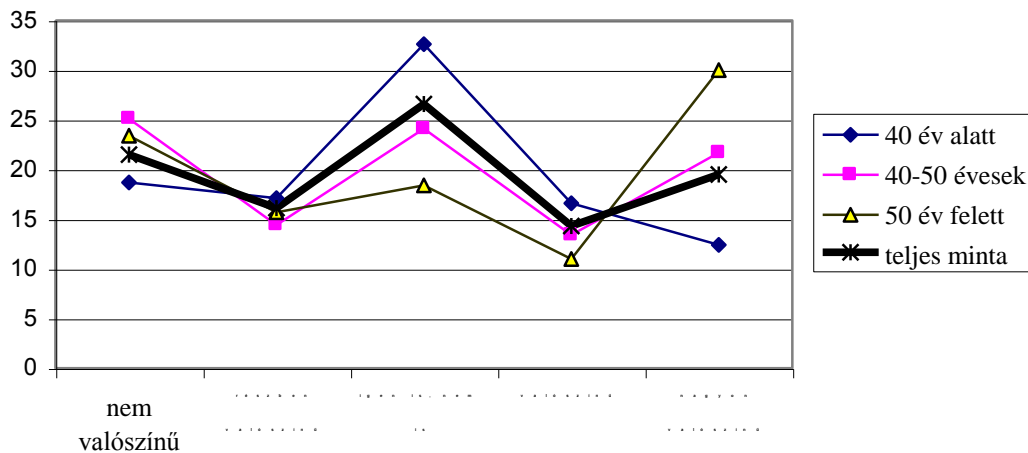
Végezetül azt vesszük szemügyre, hogy a térségi elitek szerint melyek lehetnek az innovációs lehetőségek korlátai. Feltételeztük, hogy az egyéni és többnyire kis léptékű változtatási kísérletek, a „csináld magad” típusú térségi mentalitás egyfajta korlátnak bizonyul a térségi innovációs folyamatok szempontjából. A posztszocialista térségek társadalmi átmenetét elemző szakirodalom, a romániai illetve magyarországi társadalomkutatási elemzések konklúziói közt gyakran megtaláljuk azt a megfogalmazást, hogy a továbblépés, a fejlődés kulcsa a mentalitásváltás. Fontosnak tartottuk az elemzett térség kapcsán is megvizsgálni ezt a kérdést. A következőkben láthatjuk, hogy a térségi elitek hogyan vélekednek erről két, az innováció szempontjából kulcsfontosságú kérdéstről.

3.1 Mentalitásváltás?

A „csináld magad” (kis léptékben változtass) típusú térségi mentalitás útjába áll az innovációs folyamatoknak – e kérdés kapcsán igen jelentős határozatlanságot tapasztaltunk, inkább „döntetlen” az eredmény. Mégis inkább a nem nagyon, vagy

részen valószínű fele billen a mérleg – legalábbis a foglalkozási bontásban. Megállapítható, hogy a technokraták több mint egynegyede nem tartja valószínűnek, hogy az innováció útjába állna a fent megnevezett térségi mentalitás, ugyanakkor szintén a technokraták kevesebb mint egynegyede nagyon valószínűnek tartja, hogy a „csináld magad” mentalitás az innováció egyik akadálya lesz. És ez a többi foglalkozási kategória esetében is elmondható. Lakhely szempontjából is hasonlóan alakul a véleményeket tükröző görbe.

5. ábra: A „csináld magad” (kis léptékben változtass) típusú térségi mentalitás útjába áll az innovációs folyamatoknak

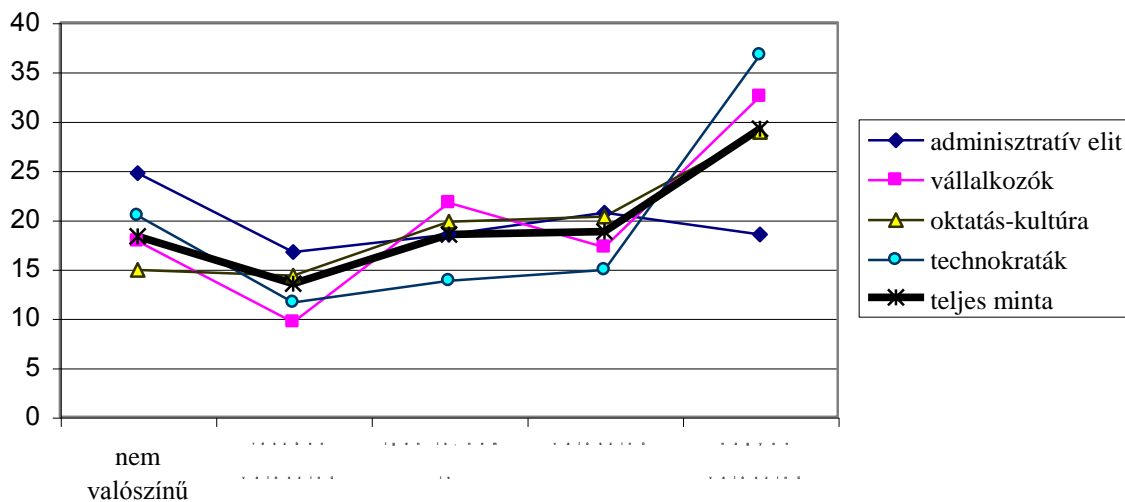

Életkor szerint sem húzhatók meg a kontúrjai egy „optimistább” kategóriának, mely határozottan úgy látja, hogy az innovációt nem akadályozza ez a fajta mentalitás. Az viszont egyértelmű, hogy **a mentalitás mint innovációs akadály** az 50 évnél idősebbek esetében jelentkezik hangsúlyosan és legkevésbé a fiataloknál. Vagyis tehetünk egy olyan kijelentést, hogy a falun élő 40, de még inkább 50 év feletti technokraták és vállalkozók tartanak leginkább attól, hogy az innovációt a térségi mentalitás akadályozza.

3.2 Kulturális beágyazottság?

A hivatalok kultúrája középtávon nem tud megváltozni kérdés esetében már sokkal nagyobb határozottsággal körvonalazódik a „pesszimizmus”: foglalkozási ágazattól függetlenül az elitek több mint fele valószínűnek, illetve nagyon valószínűnek tartja, hogy középtávon a hivatalok kultúrája nem képes megváltozni – amit szintén az innováció egyik jelentős akadályaként értelmezhetünk.

6. ábra: A hivatalok kultúrája középtávon nem képes megváltozni

A technokraták 52%-a inkább valószínűnek (valószínű + nagyon valószínű) látja, hogy a hivatalok jelenlegi kultúrája a közeljövőben változatlan marad. Ugyanígy a vállalkozók fele is hasonlóan vélekedik. Egyedül az adminisztratív elit az, amely optimistábban nyilatkozik – egynegyedük szerint határozottan nem valószínű, hogy ne változna meg a hivatalok kultúrája, és „csak” 18% mondja azt, hogy valószínű nem fog megváltozni.

Ugyanúgy, ahogy az előbbi kérdés esetében, itt is a középkorú és annál idősebb generációhoz tartozó elitek tartják leginkább valószínűnek a hivatali kultúra rugalmasságát, megújulási, megváltozási képességét. Átlagosan is a válaszadók fele inkább valószínűnek tartja, hogy nem változik középtávon a hivatali kultúra, viszont az 50 évnél idősebbek körében még ennél is magasabb ez az arány.

Határozottan negatív hatást kapcsolnak ahhoz, ha a hivatali kultúra nem változik meg. A válaszadók közel fele negatív hatást, egynegyede pedig részben negatív hatást kapcsol ehhez a jelenséghez.

Összefoglalásként azt kell mondanunk, hogy nem pesszimista a vélekedés az innovációval kapcsolatosan, de nem nevezhető optimistának sem. A térségi elitek által *inkább* támogatott innovációs scenárióban a fiatalos lendület, a tudás és a gazdasági potenciál mind jelentős szerepet játszik. A fiatalok tömeges döntéshelyzetbe-kerülésében az elitek – kategorizáltsági kivétel nélkül – innovációs reményt (is) látnak. A térségi egyetemi képzés innováció-teremtő hatását is többen látják valószínűnek, mint nem valószínűnek, de ezen a téren a vélekedések nagyon megoszlanak. A gazdasági téren jelentkező innováció megvalósulását valószínűsítők tábora is valamivel nagyobb, mint azoké, akik nem valószínűsítik ezt a folyamatot. A civil szféra irányába is megmutatkozik egyfajta bizalmat megelőlegező gesztus. Mindezek mellett a térségi mentalitás korlátozó szerepét a térségi elitek nem tartják könnyen megkerülhetőnek, és abban is viszonylag egyetértés van, hogy ennek a térségi mentalitásnak inkább negatív hatása van és lesz a térségre nézve. Azaz az intézményi kultúra mélyen beágyazott voltának, illetve a kisléptékű, „csináld magad” mentalitás beágyazottságának is határozottan negatív jövőbeli hatást tulajdonítanak.

Hivatkozott irodalom

- Biró A. Z. (2007): Vidéki térség: illúzió vagy esély? Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- Biró A. Z. – Kiss A. (2007): Térségi Foresight – székelyföldi alkalmazás. In. Biró A. Z. (szerk.) (2007): Székelyföldi elitek jövőképe, Alutus kiadó, Csíkszereda, pp. 9-19.
- Biró A. Z. – Zsigmond Cs. (2006): Székelyföld – Számokban. Alutus kiadó, Csíkszereda.
- Gergely O. (2007): Innovációs vízió a térségi elitek körében. In. Biró A. Z. (szerk.) (2007): Székelyföldi elitek jövőképe, Alutus kiadó, Csíkszereda, pp. 179-193.
- Hronszky I. (2002): Kockázat és innováció. A technika fejlődése társadalmi kontextusban. Arisztotelész Kiadó, Budapest.

Kovács Gy. (2004): Innováció, technológiai változás, társadalom: újabb elméleti perspektívák. *Szociológia Szemle*, 2004/3: 52-78.

Schumpeter, J. (1935): The Analysis of Economic Change. *The Review of Economic Statistics*, 17: 2–10.